

לישה א'

הקדמה

א. שמירת שבת כהלכתה ח:א

אין איסור לישה מן התורה, ואף לא מדרבנן, אלא אם כן יתמלאו שלשה תנאים אלה:

- (א) שירכיב שני גופים נפרדים זה עם זה.
- (ב) שגופים אלה יהיו דקים או סמיכים, או – אם גדולים הם מטבעם – שיהיו טחונים או קצוצים.
- (ג) שכתוצאה מן הלישה יהיו הגופים האלה מעורבים ומחוברים זה בזה לבלילה אחת....

ב. משנה ברורה סימן שכא ס"ק סח

ובירק הנקרא שלאטי"ן אין לדקדק בכל זה כיון שאין חותכין אותו דק דק, אבל מה שחותכין צנון וקשואין שקורין אוגערקע"ס דק דק ושופכין חומץ או שאר דבר לה לתוכן ומערבין אותן ביחד צריכין ליהרהר שלא לערב בכף בכח או ינענע בכלי עצמו....

ג. שמירת שבת כהלכתה ח:ג

נמצא שמותר לו לאדם למעך בננה עד שיתהפך למעין בלילה, והוא שימעכנה בידית המזלג ולא בשיניו [משום טוחן]... שכן אינו לש במקרים אלה אלא מין אחד בלבד.

ד. ביאור הלכה סימן שכא סעיף טו ד"ה * יכול לערבו

[קאי על עירוב וטירוף חרדל שלשו מע"ש] ולולא דמסתפינא הו"א כפשוטו דמיירי שהחרדל נילוש מבעוד יום וכן במה שאמר שחלים ששחקן מיירי ג"כ שנילוש מבעוד יום ומה שממחו עתה בשבת אין עושה מעשה לישה כלל דהא כבר נילוש ואין מיפה בהמיחוי להלישה אלא ע"י המיחוי שממחהו להחרדל עושה את החרדל רכה מאד שיהא ראוי לשתיה ואין דבר זה מקרי לישה אלא כשהוא טורף יפה בכף יש בזה איסורא דדמי ללישה.

ה. רב יוסף צבי רימון על הכנת סלט ביצים, <http://www.zomet.org.il/?CategoryID=160&ArticleID=4814>

אמנם, כיוון שההסברים הללו אינם פשוטים, הרי שטוב להכין בשינוי (וכן כתב בשש"כ שם): כלומר לשים קודם את השמן ואחר כך את הביצה (ואם שם מיונז, יכול לשים אותו בסדר הרגיל, כיוון שאינו מחלחל) וכן לערב בצורה של שתי וערב (ומסתבר שבמקרה זה ניתן גם להקל ולערב כרגיל אך בנחת, כפי שהקלו ביחס לירקות מרוסקים, ולמרות שהביצה אינה ירק הרי שהיא מבושלת, וגם בה יש כאמור צדדים לקולא).

[וכן http://www.cckollel.org/parsha_encounters/5769/devarim_69.pdf, וארחות שבת ו:יח.]

ו. ירושלמי שבת ז:ב

הלש והעורך והמקטף חייב משום לש

ז. רמב"ם הלכות שבת פרק ח:טז

הלש כגורגרת חייב והמגבל את העפר הרי זה תולדת לש...

ח. ערוך השולחן אורח חיים סימן שכא:יז

והרמב"ם ספ"ח כתב דתולדת לישה הוא המגבל את העפר ע"ש כלומר דהאב מלאכה הוא לישה בבצק, ועפר וכל מה שנתבאר הם תולדות

ט. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד: לישה יג

בלש הרי משמע דלא אמרינן 'אין לישה אלא בגדולי קרקע' דהרי עפר יש בו משום לישה כדאיתא בשבת דף י"ח וברש"י דף ע"ד ב'ז' חטאות דאמר רבא בעבד חביתא כתב מגבל הטיט דהיינו לש. ואף שעל מש"כ דבטוחן הרגבים חייב משום טוחן וע"ז פליגי עליה בסימן שכ"א סעיף ט' דמותר לחתוך דק דק וכתב במג"א סק"י בהז טעם דאין טוחן אלא בגדולי קרקע, מ"מ בלש לא אשכחן דפליגי עליה דהא מפורש בגמ'. והחלוק פשוט דטוחן הוא ממלאכות הקרקע עיין בבאורי הגר"א שם ולישה לא נחשב ממלאכת הקרקע.

הוספת מים ומעשה עירוב

י. שיטות בבר גיבול (ברייתא מובא יח. וקנה:)

דתניא "אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים, האחרון חייב דברי רבי. רבי יוסי [ברבי יהודה] אומר אינו חייב עד שיגבל."

יא. משניות חלוקות בדבר דלאו בר גיבול

משנה שבת כד:ג מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן אבל לא גובלים.
משנה שבת א:ה בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינים אלא כדי שישורו מבעוד יום. ובית הלל מתירין.

יח. – דיו			קנה-קנו - מורסן		
לאו בר גיבול	בר גיבול		לאו בר גיבול	בר גיבול	
מים – אסור גיבול - ?		משנה	מים – OK גיבול - אסור		משנה
	מים – אסור גיבול - ?	רבי בקמח		מים – OK גיבול – אסור	ר' יוסי בקמח
מים – אסור גיבול - ?	מים – אסור גיבול - ?	רב יוסף על רבי	מים – OK גיבול – אסור	מים – OK גיבול – אסור	רבה על ר' יוסי
מים – אסור גיבול - ?	מים – OK גיבול - אסור	אביי על ר' יוסי	מים – אסור גיבול - ?	מים – OK גיבול - אסור	אביי על ר' יוסי
???		מסק' על ר' יוסי	מים – OK גיבול – אסור	מים – OK גיבול - אסור	מסק' על ר' יוסי

יג. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנה עמוד ב

(משנה ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין)

אמר אביי אמריתה קמיה דמר מתניתין מני? ואמר לי רבי יוסי בר יהודה היא, דתניא "אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב, דברי רבי. רבי יוסי בר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל."

דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר יהודה התם אלא קמח דבר גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו רבי יוסי בר יהודה מודה?

לא סלקא דעתך, דתניא בהדיא [בלאו בר גיבול] "אין נותנין מים למורסן דברי רבי, רבי יוסי בר יהודה אומר נותנין מים למורסן."

יד. רמב"ם הלכות שבת פרק ח:טז

ואין גיבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן ולא בכיוצא בהן.

טו. רמב"ם הלכות שבת פרק כא:לג-לד

מגבל חייב משום לש, לפיכך אין מגבלין קמח קלי הרבה שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי... המורסן אף על פי שאינו ראוי לגבול אין גובלין אותו שמא יבוא לגבול העפר וכיוצא בו...

טז. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף יז עמוד ב

לענין שריית דיו יש מפרשים ששניהם סוברים שנתנית מים לדיו היא שרייתו ואין צורך לגבול אחר...

יז. שפת אמת מסכת שבת דף יח עמוד א

והנה לאביי ודאי נראה כן כיון דמחלק בין מידי דבר גיבול, משמע דס"ל דבנתנית מים גרידא הוי לש, אלא דבמידי דבר גיבול פטור בלי גיבול, דהוי כמו עושה המלאכה שלא כדרך...

יח. אגלי טל לש [ב]

לפמ"ש לקמן סק"ט דנתנית המים עושה הרכבת מים והקמח, וגיבול הוא להיחשב גוף אחד, א"כ י"ל שדומה לעקירה והנחה דאינו חייב רק על שניהם.

יט. ביאור הלכה סימן שכא סעיף יד ד"ה * אין מגבלין

ודע דנ"ל ברור דאפילו לדעת בעה"ת הזה דנתינת מים נקרא גיבול ונתן בו מים מע"ש מ"מ אם גבל אח"כ בשבת חייב ולא אמרינן דזה מקרי ליישה אחר ליישה וראיה מדאיתא בירושלמי פרק כלל גדול [הובא ברוקח ואו"ז] הלש והעורך והמקטף חייב משום לש והנה מלאכת העריכה היא אחר ליישה אלמא דאף שכבר נילוש העיסה מ"מ יש בזה עוד משום ליישה והיינו משום דע"י העריכה מתיפה הליישה יותר וכ"ש בזה דמעיקרא בחול לא היה אלא נתינת מים לבד...

כ. תלמוד בבלי מסכת שבת דף יח עמוד א

(משנה בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסמנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום ובית הלל מתירין) מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו? אמר רב יוסף רבי היא, דתניא "אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי, רבי יוסי [ברבי יהודה] אומר אינו חייב עד שיגבל." אמר ליה אביי: ודילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא, אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב? לא סלקא דעתך, דתניא "אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים, האחרון חייב, דברי רבי. רבי יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגבל." ודילמא מאי 'אפר' 'עפר' דבר גיבול הוא? והתניא 'אפר'? והתניא 'עפר'? מידי גבי הדדי תניא!

כא. מגיד משנה הלכות שבת פרק ח הלכה טז

והסברא הראשונה היתה דעת אביי בפרקא קמא ושם לא העלו בדחייתא.

כב. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף יח עמוד א

והוא שפסקו גדולי הפוסקים בר יוסי בר יהודה שהועמדה משנתנו שלא כמותו, ומ"מ אף לדעת זה נתינת המים אסורה אלא שאין חייבין עליה חטאת. ויראה כדעת ראשון כמו שנבאר בסמוך בע"ה:

כג. ביאור הלכה סימן שכד סעיף ג ד"ה * אין גובלין

בענין נתינת מים למורסן פליגי בזה רבי ור' יוסי ב"ר יהודה, רבי מחמיר [ולדידיה יש חיוב חטאת בזה דס"ל נתינת מים זהו גיבול], ור' יוסי בר"י מיקל לכתחלה.

כד. ביאור הלכה סימן שכד סעיף ג ד"ה * אין גובלין

ויש סתם משנה בפרק בתרא דשבת כר"י ב"ר יהודה ובפ"ק כרבי ודעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לפסוק כסתמא בתרא להקל אף דבעלמא קי"ל הלכה כרבי מחבירו הכא סתמא בתרא עדיף ויש פוסקים שסוברין [היינו הרא"ם ובעה"ת וסמ"ג וסמ"ק והובאו דבריהם בהגה"מ וגם במרדכי ועיין לעיל בסימן שכ"א בבה"ל] דכיון דחולקין הסתמות אהדי הדרינן לכללא דהלכה כרבי מחבירו ודעת המחבר בעצם הדין להקל בנתינת מים. ותפס הדעה האחרונה רק בשם י"א משום דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם קיימי בזה בחדא שיטתא ובאמת כן הוא ג"כ דעת הר"ח והר"ז והרמב"ן במלחמות והר"ן והרוקח והא"ז ורבינו ירוחם והמאירי כולם פסקו כר' יוסי ב"ר יהודה.

כה. רא"ש מסכת שבת פרק כד:ג

תנו רבנן אין גובלין את הקלי. ויש אומרים גובלין. מאן יש אומרים? אמר רב חסדא ר' יוסי בר יהודה היא. [והני מילי הוא דמשני. היכי משני? אמר רב חסדא על יד על יד...] ש"מ דהלכתא כוותיה:

כו. תרומת הדשן סימן נג

בפ' תולין גרסינן: חרדל שלשו מע"ש, למחר ממחו בין ביד בין בכלי, ובלבד שלא יטרוף. וכתב בספר התרומה, ובספר המצות הגדול והקטן בשם ר"י, דאירי כגון שנתן המשקה מבעוד יום... והטעם משום דקיי"ל כרבי, גבי רבי יוסי ברבי יודא, דסבר נתינת מים או שאר משקין זהו גיבולן.

כז. שו"ע אורח חיים שכא:יד

אין מגבלין (פ"י נתינת מים בקמח נקרא גיבול) קמח קלי הרבה, שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. ומותר לגבל את הקלי מעט מעט...

כח. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכא:טז

ויש אומרים דהא דשרי לערב משקה בחרדל דוקא שנתנו מבעוד יום, אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או בשום הכתושים, משום לש.

כט. שולחן ערוך אורח חיים סימן שכד:ג

אין גובלין מורסן לבהמה או לתרנגולים; אבל נותנים בו מים ומעביר בו תרווד או מקל שתי וערב... יש אוסרים ליתן מים על גבי מורסן בשבת...

ל. **ערוך השולחן אורח חיים סימן שכד סעיף ז**
וכמדומה שכן מנהג העולם שנותנין מים לתוך המורסן ומוליכין לכאן ולכאן מיהו ודאי נכון לירא אלקים ליזהר בזה כיון דלדעת רבותינו אלו יש בזה אב מלאכה ועכ"פ יזהרו לעשות ע"י א"י

לא. **שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד לישנה יב**
האם מותר להכין תמחית תפוחי אדמה מאבקה נמסה (אינסטנט פאטייטא) או פודינג מאבקה נמסה (אינסטנט פודינג) ע"י שינוי דנתינת המים אח"כ ושינוי בערבוב.
תשובה: אבקה נמסה של תפוחי אדמה אסור בכל אופן, ואבקה נמסה של פודינג בבלילה רכה מותר בנותן את המים אח"כ ולערב בשינוי, ובלילה עבה אסור בכל אופן.

לב. **שו"ע אורח חיים שמ:יב**
הנותן זרע פשתן או שומשמין וכיוצא בהם במים, חייב משום לש מפני שמתערבים ונתלים זה בזה.

לג. **זבחים צד ע"ב**
אמר רבא זרק סודר למים חייב זרק פשתן למים חייב. בשלמא סודר עביד כיבוס, אלא זרע פשתן מ"ט? ... קעביד לישנה.

בצק מאי היא?
לד. **שמירת שבת כהלכתה ח:כ**
מותר לערבב קנמון בתוך דיסת אורז וכדו', ואף מותר לערבב בה צמוקים וכדו' כדי להטעים את התבשיל.
הערה ע*: שהרי הצמוקים אינם נילושים אלא עומדים בפני עצמם.

לה. **פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן שכא:יב**
ובעולת שבת [ס"ק כג] הקשה אמה שכתב הר"מ ז"ל [שם] זרע פשתן חייב (זבחים צ"ד ב') דמדבק אהדדי, כל שכן קמח דנדבק, ואמאי פסק כרבי יוסי ברבי יהודה דנתינת מים פטור, ולכאורה קושיא חזקה היא, ואפשר זרע פשתן הדיבוק בהו יכול ליקח בידיו ונעשית גוש חייב משום לש, מה שאין כן בקמח במים כל זמן דלא לש אין דיבוקו עולה יפה ואין ניקח בידו.

לו. **How to Mix Bread Dough <https://www.preparedpantry.com/blog/mix-bread-dough/>**
Gluten is what gives bread its chewy texture and is critical to a satisfactory loaf. Fortunately, with a good high-protein flour, gluten development is easy.
Wheat flour contains two proteins, gliadin and glutenin. When these two proteins are hydrated and the dough is mechanically worked, they come together to form strands of gluten. Think of them as tiny twisted ropes...
When the gluten is developed, the dough will be elastic. Traditionally, the "window-pane test" is used to gauge gluten development. Pinch a small piece of the dough and pull it away from the dough ball. It should be elastic, almost rubbery, and pull away into a thin membrane...

לז. **חזו"א מועד נח:ט**
נראה דרכה היינו דנשפך ונרוק אבל אכתי הן גוש ולא נוזל

לח. **שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן מא:ב**
ישנם ג' גדרים בדיני לישנה סי' שכ"א: א, עב, ורך, ונוזל ממש, דבעב לכו"ע יש לישנה וגיבול, וברך ג"כ קי"ל להלכה בס"ד דיש גדר לישנה ולא הותר רק ע"י שינוי, אבל עכ"פ הוא בגדר לישנה קצת, אבל מה שהוא נוזלי ממש דהיינו כשמערבים איזה אבקה כקפה וכדומה (במקום שאין לדון על בישול) ונשאר נוזל כמים בפשיטות שאין גדר לישנה

לט. **משנה ברורה סימן שכא ס"ק סו**
משום לש - ודוקא בלילה עבה אבל בלילה רכה לא שייך בזה לישנה ומ"מ צריך שיעשה השינוי המבואר בהג"ה דהיינו שיתן האוכל תחלה ואח"כ המשקה

מ. **קצות השולחן ו:קל בדי השולחן ג**
ונראה דשיעור הבלילה אינו שוה בכל הדברים, אלא בכל דבר כדרך לישתו חייב עליו, ואם משנה ועושה יותר רך מעט שוב הוי בלילה רכה אפי' אינו ראוי לשתיה עדיין, ובדבר שהוא כ"כ רך שהוא ראוי לשתיה פשוט דלא הוי לישנה כלל, אלא אפי' אם הוא עב קצת מ"מ כיון שדרכו להיות קשה כעיסה ועשה אותו יותר רך הוי בלילה רכה, ואם דרכו תמיד שלא להיות קשה כעיסה, הוי לישנה באותו האופן שנעשה תמיד

מא. חזון איש מועד נח:ט
אבל אם המים מרובים והן רק כמים עכורין, אינו כלל בשם לש.

מב. ר' דוד ריביאט, מגדל דויד, לש הערה 105
עי' בחזו"א שם... ונראה דאם המשקה הוא עב כל כך כדבש הוי בכלל זה.

מג. ר' דוד ריביאט, מגדל דויד, לש הערה 108, מן ספר ר' שמעון איידער, בתשו' הגרמ"פ בסוף הספר
מיני אבקים הנמסים במים, כגון אבק חלב וקאק"א, לפעמים עד שנמסים נופלים לתחתית הכלי ונעשין בגוש ובוחשין בו ועי"ז נעשים למשקה, האם מותר לעשותם בשבת.
מסתבר שמותר כמו שימת צוקער ועיקר ההיתר הוא כנתינת שלג למים וסיוע שלו בהעירוב אין לאסור.

מד. שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן מא:ב
בכהא דידן שמערבים אבקת הג'לי אעפ"י שבשעתו נראה עוד כנוזל מכ"מ כיון שאחר דקות ספורות נעשה סמיך אולי הוא בכלל גדרי לישא, ומאד ליבי מהסס בזה וצל"ע.

מה. ר' אליעזר מלמד, הכנת מאכלים ז <http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=15230>
אסור להכין ג'לי על ידי עירוב אבקת ג'לי במים, ואף שבתחילה התערובת נוזלית, כיוון שלבסוף היא מתקשה, הרי שהמערב את המים באבקת הג'לי עובר על מלאכת לש.